

*Sammanställning av studiecirkelarbeta kring Greta Hedlunds
bok "Dräkt och kvinnlig slöjd i Ovansjö skn".*

DRÄKTER FRÅN OVANSJÖ OCH JÄRBO SOCKNAR.

Den 2 oktober 1983 startade en studiecirkel kring det folkliga dräktskicket i Gästrikland med Greta Hedlunds bok "Dräkt och kvinnlig slöjd i Ovansjö skn. 1750-1850 som grundmaterial.

Deltagare i cirkeln har varit intresserade från Hemslöjden, folkdanslagen i länet samt handledare i dräktsömnad, här uppräknade. Gunhild Abrehamsson, Barbro Andersson, Berit Johansson Ovansjö, Ingrid Eklund, Karin Henriksson Hedesunda, Berit Ostrand Valbo, Majbritt Forsgren, Ulla-Britt Sandström, Britta Johansson, Kerstin Groth, Eva Tangfeldt, Margareta Gisselson, Eie Gisselson samt Hemslöjdskonsulent Margareta Ridderstedt Gävle. Därutöver har Sv. Ungdomsringens dräktråd Maria Björkroth varit närvarande någon gång och underhand rådfrågats.

Syfte med cirkeln har varit att försöka analysera Greta Hedlunds arbete och skaffa oss så god vetskap som möjligt om gammal drätkultur i Gästrikland, samt att med de material som finns att tillgå så rättroget vi kunnat, få fram kopieringar av dräktplagg från Gästrikland. På de sammankomster vi hade fram till juni 1984 kom vi dock enbart att beröra Ovansjö och Järbo socknar vilka fram till 1867 varit en sammanhörande socken.

Underhand har gjorts uppmätningar av äldre originalplagg som nämns i G. Hedlunds bok samt övriga vi funnit i hembygdsgårdar och i privat ägo.

I 1900tals-seklets början när den s.k. dräktromantiken uppstod skapades en hel del dräktmaterial, som numera ej anses som riktiga kopieringar, då man förr ej var så grundlig i arbetet, varför en hel del stilförändringar uppstod.

I dag är man mycket korrekt vad gäller bestämmande av tidsålder på gamla dräktplagg, tex. barock, rokokko eller empir. Man strävar efter att så tidstypiskt som möjligt kopiera plaggen genom noga göra uppmätningar och sömnadsbeskrivningar. Man vill hitta så rätt garn som möjligt och vävningen skall kopieras med rätt randtäthet, foder, sömningar och stickningar kopieras tillfullo. Det har även vi beaktat vid kopiering av en del av de plagg vi funnit.

Här skall påpekas att vissa plagg i Greta Hedlunds bok har hon låtit sy upp och då vi ej kunnat finna original till dessa plagg har de ej heller medtagits bland våra uppmätningar. I övrigt har Greta Hedlunds arbete varit en värdefull insats och det hon gjort för att skapa kännedom om dräktskicket i Gästriksocknarna är en stor skatt som vi efterkommande skall värdera mycket högt.

På Västerbergs folkhögskola i Storvik finns mappar med bevarat material från Greta Hedlunds samlingar. Det materialet ställdes på förfrågan till vårt förfogande och blev att utgöra vår utgångspunkt. Det är tillsammans 4 st. kartonger innehållande mappar, varav den ena kartongen enbart omfattar Ovansjö, medan de andra berör övriga Gästriksocknar. Vi fördjupade oss speciellt i det som rörde Ovansjö skn.

Där finns en hel mängd av foton på halskläden, med uppgift varifrån vilken gård de är kommen ifrån. Till största delen var det rutiga hemvävda med notering "för enklare bruk" samt några "köpeschalar" d. v. s. tryckta kattunschalar, för finare bruk. Därtill några broderade med tambursöm för vilka G.H. noterat att de tillkommit efter sockendräktens bortläggande.

Foton på bindmössor finns också med angivning om härkomst. De broderade mössorna kallades "Gävlemössa" vilket kan härleda till var de broderade tygstycken till mössan köptes. Var lika mössa funnen i annan Gästriksocken är även det noterat. En betydlig mängd mösstycken finns avritade alltid med tidigare nämnd notering vad ägare beträffar. Vidare finns en del huvudkläden avbildade både hemvävda och av kattun, samt några fotograferade strykband. Mössband finns uppritade på styva pappersark. De ganska många "kyrkpungar" (G.H.s. benämning), som finns avfotograferad eller avmålad i akvarell är samtliga med tenbroderi och applikationer.

Vad beträffar mansvästar finns flera original-tygbitar men ingen egentlig väst. Till många tygbitar finns uppvävda prover vilka är i betydligt grövre garn än originalet.

Greta Hedlund har låtit sy upp kvinnoplagg till flera Ovansjödräkter och gjorde med dessa utställningar utvisande dräkter för vardagsbruk och olika kyrkohögtider samt köfirmation, brud och sorgdräkt. Foton från denna utställning finns i samlingarna. Som förut nämndes finns en del av dessa dräkter medtagna i boken.

I en skrift av Greta Hedlund från 1924 som heter, Meddelande från Gästrikland har hon utförligt uppställt en dräktalmanacka. Det är en mycket läsvärd skrift ur vilken vi här återger slutorden.

Citat: Här ovan ha utförligt skildrats de olika dräkternas användning vid olika tillfällen. När dräkten toges upp på nytt bör den givetvis, i den mån det i vår tid är möjligt, ansluta sig till det gamla dräktskicket. Dräktalmanackan bör på nytt komma till användning. Också genom detta når man fram till att göra dräkten levande. En enda dräkt för alla tillfällen är orätt bruk av de gamla sockendräkterna. I den togo sig årets och livets olika tider skiftande uttryck. Det var detta som gav dräkterna ett så rikt liv. Vi måste så långt det är möjligt få in detta rika liv i de dräkter som vi i våra dagar i anknytning till de gamlas förfärdiga.

SAGESMÄN.

De uppgifter som här ha sammanställts, bygga på meddelanden från följande sagesmän:

Karin Holmström på Åsen född 1849 i samma by
 Anna Jansdotter i Övermyra född 1842 i Vall
 Anna Holm i Övermyra född 1847 i Mom
 Anna Westblom i Västerberg född 1852 i Stocksbo
 Anna Östblom i Österberg född 1848
 Järbo-mor i Västerberg född 1840 i Järbo
 Anna Lisa Eriksson i Näs född 1869
 Märta Hansson i Övermyra född 1849
 Anna Olsson i Åttersta född 1850 i samma by
 Eric Ericsson i Övermyra född 1855 i samma by
 Anders Olsson i Övermyra född 1854 i samma by
 And. Gust. Andersson i Mom född 1859 i Stockviksbyn
 Göran Göransson i Mom född 1849 i samma by
 Olof Hansson i Mom född 1850 i Österberg

Utom till alla dessa står jag i tacksamhetsskuld till komminister H. Nyström i Storvik för meddelanden o sockenstämmobeslut och till hr Forslund i Hammarby för insamlade av bouppteckningar samt till Maria Holm och Lovisa Eriksson, Övermyra Stina Östblom, Österberg, Stina Olsson, Västerberg, och Gully Hansson Västerberg, för utomordentligt värdefull hjälp vid kopierandet av de gamla dräkterna.

Då av ekonomiska skäl någon tillnärmelsevis fullständig illustration av denna uppsats ej kunnat komma i fråga, ber jag, i stället för att taga med blott några få bilder, att få hänvisa till Gästriklands Folkhögskolas samlingar av nykopierade dräkter, vilka kunnat åstadkommas dels genom ett anslag av 300 kr. från Samfundet för hembygdsvård och dels genom välvilligt tillmötesgående från skolans styrelse, samt till de fotografier av de på skolan insamlade gamla dräkterna, vilka komma att införlivas med skolans bildarkiv.

Västerberg, Storvik, den 12 juni 1924

Greta Hedlund.

Citat slut:

Sammanställning av delar vi kunnat utläsa från Greta Hedlunds bok och nämnda skrift.

Angående huvudbonader antas att tidigare har användts såväl s.k. hattar (likt i Dalarna förekommande) som mjuka mössor men något belägg därom finns inte. När vi så kommer till bindmössor som användes på 1800-talet, så hade de äldre mörka mössor medan de yngre hade ljusare. Storamössor är äldre och mindre mössor från senare tid. Broderade tyllstycken bars vid festliga tillfällen och släta stycken till sorg. Obroderade stycken med smal spets vid enklare tillfällen. I flera socknar är vissa stycken blånade (så även i Hälsingland förekommande) varför finns inte bekräftat. Beträffande vad som på sid. 143 i boken nämns ang. mössor av moaré inom parantes mohair antar vi detta vara en förväxling, då moaré och mohair inte är samma sak. Mössorna av moaré, kan i stället vara av svart sidendamast och användes till högsta helg. Enligt lexikon: Moaré fr. moire. Vävnad vanligen av silke eller kamgarn med flammiga skinrande strimmar "vattring" på ytan.

G Hedlund skriver att enfärgade mössor hade sidenband, men när senare broderade mössor kom att användas, bars de utan band. Detta motsäges dock av att bevaradegamla mössor har band, vilket är överallt förekommande. Enligt vad G Hedlund hänvisar till sagesmän, skulle även kattunmössor ha användts till helgdagar. Helsvart mössa bars endast av änkor.

I stort kan sägas att 3 st. mösstyper användes. Svart mönstrad till högtid och konfirmation. Enfärgad svart till sorg, samt brokig mössa (kattun) till vanliga helger. Hemma till vardags användes gamla mössor.

Alla hade huvudkläde utanpå mössan, till och från kyrkan, både sommar och vinter. Till högsta helg, rutiga i allehanda färger (1829). Ett par årtionden senare hade det blivit modernt med ljusbottnade huvudkläden. Gävlekläden, kallades rutiga hemvävda bomullskläden i vackra lysande färger med påtryckta oljefärgsmönster. Falukläden, en sorts regåla rutiga tuskafstdukar i bomull i mörkare men ändå klara färger.

Uppsättning av håret med härband av här, gjorde på följande sätt. Knyt bandet i nacken till s.k. hästsvans så bandändarna blir lika långa. Dela härsvansen och linda vardera halvan med en bandända och sedan lindas håret runt en härsticka. Härstickan var av ben, elfhorn, eller mässing på senare tid. Härsluren gjordes mitt på huvudet och mössan plaserades över den, enl. G Hedlund.

Beträffande förkläden har Greta Hedlund uttryckt att förkläden var 80 - 90 cm. långa och 80 - 100 cm. breda. Enligt hennes samlade bouppteckningar finns av hemvävda förkläden enbart blå-vita sådana nedtecknade. En orsak till det skulle vara att kvinnorna när

de blev gifta gav bort de rödvita förklädena. G. Hedlund nämner också att röd-vita bars av yngre ogifta kvinnor.

De flesta nu bevarade original har varierande rosa nyanser liksom broderier på originalsärkar och skjortor, beroende på att den röda färgen genom åren bleks ur. Vi har i vårt studiearbete sett t.ex. en mansskjorta där broderi bleks till nästan vit, genom ovarsam förvaring i glasmonter, där solen fritt kunnat lysa och förgöra. Glädjande var det när vi fick skåda ett förkläde från Järbo, i privat ägo, med ränder i blått, rött och vitt. detta förkläde hade kvar sin röda nyans, vilken vi konstaterade överensstämmer bra med Klippans garn 358. 24/2. Det bör den som i nutid skall brodera linneplagg eller väva förklädestyg tänka på och använda röd nyans. Att kopiera av äldre urblekta färger bör vi komma ifrån. Numera finns inte möjlighet att få den "turkröda" färg som användes förr, men då nyanserna även då skiftade vid olika färgningstillfällen, kan någon variation finnas även idag, både vad beträffar vävning och broderi.

I skriften från 1924 skriver G. Hedlund Citat: De gamla linningarna voro åtminstone på de ljusa förklädena breda ända till 10 cm. i varje fall gäller detta de från 1820-talet och framöver. Då livstycken och tröjor avkortats så mycket som verkligen var fallet, så att övanden syntes i midjan, kom man ifrån detta fram till genom att göra breda förklädeslinningar. Baktill synes särken eller övdelen. Citat slut.

Kjolar.

Tvinnkjol: En typ av livkjol som ingen vet hur den egentligen sett ut. I början av 1790 kom en goffrerad (plisserad) midjekjol kallad Tvinnskört att undantränga den tidigare tvinnkjolen. Tvinnskört har funnits, både röda och blå. Det sägs att yngre ogifta hade röda tvinnskört medan de blå bars av gifta. Även här finns endast blå bevarade.

I sin bok nämner G Hedlund 2 st. Den ena skall ha funnits hos Olars i Yttermyra. Den andra kommer från Olof Perssons i Gullsjön Järbo och finns numera bevarad på Järbo hembygdsgård. Tvinnskört började bli omoderna på 1830-talet då de randiga livstycks kjolar i empirmode blev på modet. Tvinnskört var uteslutande kyrkdräkt som bars på helgfria söndagar medan man på helgsöndag bar svart kjol. De röda kjolarna slutade så småningom att användas, medan de blå länge användes på alla helgfria söndagar. Vi har efter att diskuterat frågan ansett att idag är röd eller blå tvinnskört lika gångbara enligt vad som kan utläsas av boken. Hur tyget till röda tvinnskört sett ut kan möjligen antas enligt bakstycke till barnväska som finns på Ovansjö hembygdsgård.

Så småningom började man vara svartklädd i kyrkan alla söndagar och det gamla mod. ts kjolar övergavs därmed. Enligt Hans Wikströms väggmålning från Vreta i Österfärnebo skn. avlades där det gamla modet 1795. Målningen är från 1820. I Ovansjö skn. fanns som näms tvinnskört i användning de första årtionden av 1800-talet. Det finns ingen uppgift om hur det liv som bars till tvinnskört skulle ha sett ut.

Enligt bouppteckningar skall det från 1770 till 1820-talet ha funnits en typ av livkjol som var enfärgad. Kjolarna voro röda, blå eller gröna s. k. pärkkjolar.

1825 börjar randiga pärkkjolar finnas i bouppteckningar.

Klädeskjolar, fanns fram till 1790 även i brunt men därefter näms enbart svarta kjolar, vilka som synes enbart ha varit helgdräkt. De sist burna klädeskjolar hade lagda veck och tätt åtsittande liv, som knäpptes med häkter.

Till kjolen bars "svarttröja" och kjol och tröja av samma tyg kallades klädning. Även de sist använda randiga kjolar hade tröja till av samma tyg. Dessa sista söndagseftermiddagskjolar och vardagskjolar har en randning som vi idag kan kalla sockenrandning. Namnet rankjol angav förr skillnad mellan äldre pärkkjol och nyare sådan, medan livstycks kjol angav skillnad i snitt från äldre livkjol.

Äldre livkjol hade mindre uringning och breda axelpartier. Livstycks kjol har djupare uringning och endast smala axelband. Enligt vad G. Hedlund skriver i sin bok skulle endast 4 st. livstycks kjolar finnas bevarade.

Dessa är av Typiskt empirmode i smalrandig olikssidig kypert och kom att bli det sista mode innan sockendräktens bortläggande. Greta Hedlund skriver. citat: Dessa sena 1800-talskjolar har i stor omfattning tagits upp som sockendräkt och måste sägas vara den dräkt, som bäst ägnar sig att återupptas av den som vill ha en Ovansjödräkt, tillsammans med skarpmössa, kvistförkläde, den hemvävda lärftalsduken och den broderade överdelen. Citat slut:.

De bevarade kjolarna är omkr, 2 m. vida och har ett **inté** till midjan fullt nående livstycke, utan knäppställning, vid vilken kjolen är fastrynkad utom mitt fram. Där är kjolen varken rynkad eller fastsydd vid livstycket. Livstycket är fodrat med lärft och de fria framstyckena är utdragna så de når över varandra. De fästes ihop med stora mässingnålar. Kjolen rynkad av ett enda tygstycke är hopsydd och försedd med spr nd i vänster sida, där den häktas ihop med hake och hyska. Kjolarna förefaller ha varit till ankeln nående.

En av de livstyckskjolar som nämns i boken finns idag liksom det blå tvinnskört bevarat på Hembygdsgården i Järbo och de originaldräktedelar vi kommit i kontakt med har vi i flera fall funnit i Järbo skn. Fram till 1867 var ju som inledningsvis nämnds Ovansjö och Järbo socknar sammanhörande. Då ur de från Järbo av oss funna dräktedelar slutligen efter tidsbestämning och uppmätning kom att sammanställas 2 st. dräkter, (Gamla modets och nyare modets dräkt) övergår vi här till en behandling av Järboplagen enskilt.

Äldre modets dräkt.

Det blå tvinnskörtet från Järbo hembygdsgård har notering. "Rynkeskört från 1760, gåva från Sämnskarsgården Gullsjön". På nederkanten kan skönjas rester av röd tråd och i boken nämns denna kjol med rött kantband. Ett litet frågetecken är när har bandet blivit bortsprättat? Troligt är att det har varit av tunn röd tuskaft och har synats en 1/2 cm. på kjolens utsida.

Kjolen är sydd i fem raka våder och varpen går i kjolens längdtiktning för att bättre kunna markera stråvecken. Framvåden som inte är plisserad och som döljes av förklädet har ett insytt tyg från en gammal kjol, så urblekt att ursprunglig färg ej kan fastställas. Enligt G. Hedlund skulle båda bevarade tvinnskört ha framdel av annat inslag än övriga våder. En skoning på kjolens nederkant bestående av ett brunt bomullstygn torde ha kommit till vid senare reovering. Kjolen har någon gång blivit uppsprättad och omplisserad och vid det tillfället förmodas bomullstyget blivit ditsytt och kommit med i plisseringen. Linningen upptill på kjolen är vävd i grönt och blått tyg och antas vara från kjolens ursprung.

Inslagsgarnet är enfärgat blått ullgarn, men varpen består av ullgarn och lingarn hoptvinnat och färgat lika inslagsgarnet. Eftersom lingarnet tagit till sig mindre färg har då varpen blivit spräcklig vilket framträder något på det färdiga tyget.

För framställning av garn till framtida vävning har Järbo Ullspinneri kontaktas och de har lovat åtaga sig den saken. En kopia av kjolen framställdes av medlemmar i studiecirkeln. Garnet tvinnade de då själva och plisseringen utfördes enligt goffrering på äldre tillvägagångssätt.

Det mönster som sedan framställdes finns nu att köpa med fullständig sömnadsbeskrivning, även plissering medtagen.

När det gällde att finna ett passande liv till kjolen, så finns ju två typer av liv. Ett vanligt förekommande ganska kort livstycke, med små rundade uddar (fläbbar) kallat fläbb-livstycke, samt ett med helskuret skört och ett par djupa veck (skunkar) baktill, kallat skunklivstycke. Skunkliv är **inté lika** kort som fläbb-liven och dessa skunklivstycken är av äldre ursprung än fläbb-livstycken. Därför finns ej heller många bevarade.

På Järbo hembygdsgård finns ett skunkliv som kan dateras till 1800-talets början. Alltså den tid då det blå tvinnskörtet började användas

på vanliga söndagar. Agare har varit Kristina Larsson Ostby Järbo. Det är smalrandigt i färgerna, rött, grönt, gult, vitt, blått, samt blå-vita och röd-vita flammgarnsränder på svart botten. Eftersom skunkliv och tvinnskört kan dateras till samma tidsålder, kan det mycket väl tänkas att de burits tillsammans. Med denna utgångspunkt gjordes så en kopia av skunklivet från Järbo hembygdsgård ovh mönster till detta finns nu också.

Beträffande linneplagg så har mönster till tre av dem vi studerat framtagits. Liksom även övriga originalkopieringar är dessa tre uppmätta fullt användbara till både den vi nu benämmer äldre modets dräkt och livstyckskjol s.k. nyare modets dräkt.

De tre st. mönsterframtagna är den i G. Hedlunds bok avbildade överdel tillhört Anna Jansdotter Stocksbo och den avbildade brudsärk av fin lärft märkt 1806. Broderi är i röd-blått korsstygnsmonster. Samt en särk från Eklunds Bredbyn Järbo i hemvävt linne (grövre s.k. blaggarn i nederdelen). Kragen är av bomull liksom påsydd tygbit på bröstparti där ett kedjestygnsbroderi i rött är sydd genom både bomullsbiten och linnet. På ärmlinningen är ett påsytt vävt bomullsband i vitt och blått. Banden är vävda i en teknik man ofta ser i Gästrikland och vars tillvägagångssätt ännu inte är uttrönt. Förmodligen har använts en mer avancerad bandvävstol än de numera vanliga.

Som förkläde till dräkten tänker vi oss i första hand ett kattunförkläde och på Textilmuseet i Högbo finns för närvarande ett sådant från Järbo. Det är bredrandigt i rött och brunt med blå och vita tryckta mönster. En färgbild på förklädet finns i en bok som säljs av museet. En upptryckning av tygkopia är planerad vilket Nordiska museet som förvaltar Textilmuseet tillåtit. Hemvävda smalare förkläden kan också användas vid enklare tillfällen. Många olika bevarade original finns.

Nyare modets dräkt.

Original till den dräkten utgör den livstyckskjol som är avbildad i G. Hedlunds bok och som numera finns bevarad på Järbo hembygdsgård. Då livstyckskjolorna redan är delvis beskrivna behövs här ingen längre redogörelse. En intressant detalj skall ändå beskrivas. Livet är sytt i 4 stycken med sidsömmar och söm mitt bak. Därtill synes bak två st, svängda sömmar vilka bildar kilformat ryggparti. Detta är inga egentliga sömmar, utan en innypning har gjorts så det ser ut som om det är ett bakstycke sytt i två delar. Efter att mönster framtagits finns redan några livkjolar uppsydda.

Empiriförkläden passande till livstyckskjolen voro med breda linningar och så vida att de gick närapå runt kjolen. De är vävda med linnevarp och bomullsinslag, Vävnaden har karaktär av inslagsrips. Flera sådana finns uppmätta. Både förkläden för vinter och sommarbruk liksom alvarsförkläden

Mansväst Järbo.

Järbo hembygdsgård har även ett original av mansväst bevarat. Varpen i tyget är linne, medan inslagsgarnet är smala ränder av ullgarn och ännu smalare bomullsränder. Färgerna är mest rött och i övrigt svart, grönt, blått, vitt och gult. Kragen är hög uppstående och knapparna s.k. stjärknappar. Denna väst är också uppmätt och mönster finns.

En mansskjorta från hembygdsgården uppmattes också och broderi på denna är ett tambursämsbroderi sytt på speciella tygbitar. Här är broderi sytt enbart på dessa tygbitar, alltså är de broderade och sedan fastsydda på skjortan. Kragen är hög och skall bäras till västen uppstående. På en skiss i boken visar G. Hedlund hur detta ser ut med halsduk knyten runt skjortkragen innanför västens krage.

Tidsenligt mönster på mansbyxa finns även.

I övrigt har övriga från Järbo härstammande plagg studerats. Från Gävle museum 4 st. fläbblivstycken varav 2 st. är äldre original. Dessa är färggranna smalrandiga med flammgarnsränder och linne-

varp. Det ena är sytt med bakstycke, medan det andra har innypningar som bildar bakstycke. De andra 2 är av nyare modell i enklare randning på röd botten. Kantbanden är av blå siden och röd och svart kattun. De två av äldre ursprung har Hemslöjden gjort uppmätning av. Dessa liksom övriga funna Fläbblivstycken är mycket korta likt Häverö-liv. Till dessa liv kan användas svart klädeskjol. Nu har sedan studie-cirkeln avslutats en smalrandig midjekjol med röd bottenfärg uppdragats i Järbo. Troligen är att denna kjol burits till ett Fläbblivstycke.

Från Eklunds i Breddbyn Järbo. Ett st empiriförkläde i ränder rött, blått och vitt, vilket finns uppmätt. En svart kjol och 3 st. särkar, samliga med påsydd bomullsbit för broderi på bröstparti. Den ena av dessa har som nämndts blivit mönsterbeskriven. En hemvävd rödrutig schal samt en brunbottnad kattunschal och kjolväska med applikationer.

Från Anna Lönn Ostby Järbo ett hemvävt empiriförkläde i Blå-vit randning.

Från Ovansjö hembygdsgård har ett antal fläbblivstycken studerats, varvid det konstaterades att fläbbarna voro fodrade och därefter fastsydda i livet med efterstygn. Sedan har kantbanden räta upp mot fläbbarna och sytts fast med efterstygn och stoffrerade från avigsidan. Fem st. liv konstaterades vara äldre.

- 1 st rött liv med mörkblå band.
- 1 " " " " urblekt band som varit rött.
- 1 " olivgrönt " mörkblå band.
- 1 " sämskskinnsliv med kantning av svart läder.
- 1 " med mörkblå botten och smala ränder i grönt, rött och vitt samt röda kantband.

Från Gammelgårds i Ottersta Ovansjö finns ett kort skunklivstycke. Detta har klarröd bottenfärg och en smal randkombination bestående av i mitten en strimma vit tråd omgiven på sidorna av ränderna rött, svart och grönt. Hertil och i framkanten är ett kantband av siden. Färgen på bandet som antas ha bleknat är nu grå-blå. Mönsterbeskrivning finns nu på detta liv och hittills har tyg vävts upp till ett nu uppsytt liv.

En kattunschal från Ovansjö med färgerna, rost, brunt och grönt och med hallstämpel 1848, ansåg vi intressant och eventuellt kan dylika schalar nytryckas.

För de som vill skaffa sig något av dessa uppmätta plagg, meddelas att de flesta mönster finns att köpa på Hemslöjden i Gävle. Beträffande tyger skall sådana så småningom kunna tillhandahållas. Stommar till mössor liksom färdiga bindmössor kan även beställas.

Februari 1935
gm. Eie Gisselson.

Diagram över kjölor i Övansjö sken enligt Greta Hedlunds sammanställning av bouppteckningar

1773-1790	svart kläde 10 sämre 1	röd tvinn 10 sämre 4	blå pärk 2 brun pärk 1	svart kjortel 2 randigt skört 1	1791-1810	svart kläde 10 sämre 2	röd tvinn 6 sämre 2	blå pärk 4 mörkblå pärk 1	svart ny 2 svart gammal 1	svart sars 1
18 st bouppteckn.	blå kläde 1 svart kläde 2 gl. 2	blå tvinn 19 sämre 2	pärk skört 3	blå gl 1	14 st bouppteckn.	brun kläde 3 gl svart kläde 5 gl brun 1	blå tvinn 16 sämre 5	röd pärk 1	blå skört 1 nytt 1	skört fodrat med skinn 1
	brun kläde 3 rödbrun kläde 1 rödbrun klädeg. 1	blå tvinn grövre 2 röd evit tvinn 1 blå evit tvinn 1	röd fris-kolt 1 fris-kolt 1	brungl 1 blå 1 pressad 1		svart kjortel 1 ljusblå kjol 1 blå tve-skaft 1	mörkblå tvinn med rosiskö (1794) 1 ljusblå tvinn 2 tvinn förs ej nämnd 9 sämre 3	pärkkj 3 svart kamlott 2	sämre 1 gl sömre 2 gl grönn 1	kolt 2
	brun vallmod 1 grov kläde 2	gammal grön tvinn 1 tvinn förs ej nämnd 3 brun tvinn 1 svart tvinn 1	tygkjortel 1 sämre 3 tyskskört 1 blå 1 blå skört 3 grått skört 4 sämre 1	svart sars 4 sars 1 skinn 4 skinn pålsel kolt 1		svart kjortel 1 ljusblå kjol 1 blå tve-skaft 1 röd tve-skaft 1 tve-skaft 1	10 alnär blå tvinn-väv tvinnkjols skubb 1	blå en-smögd 2 röd en-smögd 5 dito sämre 1	gl sömre 2 gl grönn 1 gl 1 dito rött 1	

ensmöggt = en tråd i rör och en tråd i solu

sars = glatta vävnader i siden bomull ylle m.m. Här troligen kyprat like grövre tyg
(Bomullsserje)-sars = tvills

Diagram över kjolar i Övonsjö stn enligt Greda Hedlunds sammonställnings av bouppteckningar

1811--	svart kläde	29	svart	11	röd tvinn	8	svart kjortel	1	ensmögdt	2	1834 -	svart kläde	4	röd tvinn	1	randkjöl med kam-lottliv	1	1 god kläde kvinnsrock
1829	sämre	2	blå päck	6	pärk skört	4	röd kjortel	1	röd " ensmögdt	1	1849	sämre	1	blå tvinn	5	" sämre	1	svart költ
30 st	brun kläde	1	sämre	50	sämre	4	blå skört	7	randigt	3	fä bo-uppteckningar.	svart kjöl	1	sämre	2	randkjöl	3	vadmals-költ
bouppteckn.	svart vallmars	2	pärkjöl	15	pärkjöl	9	sämre	1	tväggsstört	3	5 st	svart kjöl	2	svart tvinn	2	sämre	1	költ
	blå vallmars	1	glt pärk-skört	3	svart skört	1	röd skört	3	svart tvägg	1				svart tvinn	2			költ
	" rans-kappa	2	svart kamlett	7	randigt bomulls-skört (1813)	1	randigt bomulls-skört (1813)	1	tvöggsstört	2				svart tvinn	2			költ
			sämre	3	corsio-nells	3	corsio-nells	3	röd	2				gamla tvinnkjolar	2			költ
			kamlett	2	" sämre	1	" sämre	1	grönkölt	2				svart tvinn	2			költ
			randis päck	2	rand	3	rand	3	röd költ	1				gamla tvinnkjolar	2			költ
			livkjortel 1818	1	gamla kjolar	2	gamla kjolar	2	blå költ	1				röd kjöl med liv	1			költ
			1827	1	gammal kjortel	2	gammal kjortel	2	svart liv	1				randkjöl m. liv	1			költ
				4	skinn	1	skinn	1	gammal költ	1								költ

Diagram över "förkläden i Ovanväsjö skn enligt Greta Hedlund sammanställning av bouppteckn.

1811- 1829	svart o vit kattun 2	etamin 4 svart	lärt 5	blå bomull 4	hemvärd 3 med släng- ränder 2	nytt Sarn 1	blå öröda (1817) 2	1834- 1849	svart o vit kattun 1	ull 2
30 st bouppteckn.	svart randig kattun 1	gla etamin 2	vit lört 3	vit bomull 4	huppiga 2	randiga 15 sämre 3	svart 12 sämre 1	5 st bouppteckn.	Grön kattun 1	Sarn 3
	svart botten- kattun 1	blårandig silke 2	svart lört 1	blårandig bomull 3	blåhuppig 1	blårandig 11 sämre 4	svart- randig 1		kattun 2	svart 4
	svart kattun 1	Chalons (1818) 4	Vit linne 1	svart bomull 1	vit i hupp 1	blåvit randig 1	svart Slt 1		kattun 2	vitt 1
	vitrandig kattun 1		randiga lin 4	vitrandig bomull 1	randig ensmögdt 3	blå sämre 2			blått o vitt 3	blått o vitt 1
	rosig kattun 1		blå lin 1	sämre 2	yll 11	sämre 2			linne sämre 2	
	krusigt kattun 3		glt lin 1	bomull 1	randig 8 yll 1	blått flamnigt 1			bomull 6	
	kattun 19			blått garn 1	sämre 1	vit 5 sämre 1			linne 2	
	sämre 5	uppförset kattun 1		sämre 3	blårandig ull 4	vitrandig 1				
				vitrandig ull 1	sämre 2	vitbottnet 1				
				blått garn 3	garn 1	grått 1				
				vitrandig ull 1	blågarn 1	grönt 1				
				sämre 3	sämre 3					

ensmögdt = en tråd i rör och en i solv.
 Chalons = Fint blankt ylletyg valkat opressat. liknar task
 Etamin = Tunt, slest ylletys i stamagvånad

Diagram över förkläden i Övensjö sken enligt Greta Hedluns sammanställn. av bouppteckn.

1773- 1790	svartovitt kattun 2	svartovitt kattun 1	1791- 1810	svartovitt kattun 1	lärt 1	svart yll 1	vitt 5
18 st bouppteckn.	sämre 1	svartovitt kattun 1	14 st bouppteckn.	svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	vitt 5
	blåovitt kattun 1	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	vitt lärt 2	svart yll 1	blå- randis 1
	sämre 1	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	vitt kattun 2	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	kattun 3	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	sämre 2	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	Etamin 1	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	nettelduk sammalt 1	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	rask 2	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	svart rask 6	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1
	kamlott 1	svartovitt kattun 1		svartovitt kattun 1	svart yll 1	svart yll 1	svart yll 1

ensmöst = en häd i rör och en häd i solv. (tvesmöst = 2 x 2)

hupp = flingerneränder

Etamin = Tunt, glest ylletyg i stramaljävnad

De av Greta Hedlund avskrivna bouppteckningar från Ovansjö skn.
från vilka diagram över kjolar och förkläden är gjorda.

1773 - 1790.

nr.69	Karin Larsdotter	See	1773
nr.125	Anna Larsdotter	Vall	1775
n .136	Anna Persdotter	Näs	1776
" .158	Caterina Hansdotter		1778
" .195	Kierstin Eriesdotter	Högbo	1780
" .20	Ingeborg Jacobsdotter	Järbovreten	1780
" . 83	Kirstin Andersdotter	Åsen	1782
" .39	Ingeborg Jonsdotter	Lillvik	1782
" .1	Kjerstin Olofsdotter	Åshammar	1781
" .75	Karin Andersdotter	Åsen	1783
" .87	Brita Jansdotter	Storvik	"
" .59	Margareta Hansdotter	Åsen	"
" .3	Carin Liedotter ?	Högbo	1786
" .13	Britta Jansdotter	Stocksbo	
" .39	Anna Larsdotter	Urfors	1787
" .14	Kjerstin Jonsdotter	Norrberg	1786
" .146	Anna Andersdotter	See	
" .56	Anna Larsdotter	Jäderfors	1790

1791 - 1810

nr.1	? Bengtsdotter	?	1791
" .20	Kjersti Persdotter	Mom	"
" .28	Brita Andersdotter	Nor	"
n .64	Jeanna Olofsdotter	Koppartjärn	1793
" .73	Brita Andersdotter	Backberg	"
" .62	Brita Persdotter	Åttersta	"
" .118	Kjerstin Andersdotter	Sätra	1794
" .4	Carin Jonsdotter	Backberg	1803
" .68	Anna Hansdotter	Norberg	1805
" .107	Ingeborg Hansdotter	Sätra	1806 (skubb)
" .109	Anna Jonsdotter	Hagmurn	"
" .13	Ingeborg Olsdotter	Norrberg	1809
" .21	Margta Olsdotter	"	"
" .74	Elisabet Olsdotter	Storvik	1810

1811 - 1829

nr.130	Katarina Andersdotter	Västerberg	1811
" .1	Marta Olsdotter		1812
" .7	Margta Göransdotter	Jäderfors	"
" .73	Karin Olsdotter	Storvik	"
" .72	Karin Ersdotter	"	1813
" .5	Kristin Görnsdotter	"	1817
" .34	? ?	Åttersta	"
" .1	Marta Andersdotter		"
" .20	Karin Andersson		1818
" .24	Margreta Andersson	Österberg	"
" .27	Elisabet Svensdotter	Järbovreten	" (livkjortel)
" .3	Brita Larsdotter	Högbo	"
" .8	Anna Pehrsdotter	Österberg	"
" .39	Britta Andersson	Lillvik	"
" .10	Brita Jacobsdotter	Järbo	1819
" .12	Carin Andersdotter	Överbyn Högbo	"
?	Anna Andersdotter	Yttermyra	1824
	Maria Olsdotter	Backberg	"
	Anna Matsdotter	Sätra	"
	Karin Hansdotter	See	1825
	Carin Olsdotter	Övermyra	"
" . 8	Lisbet Ersdotter	Ytterberg	"
	Margreta Ersdotter	Hilsta	"
	Elisabet Jansdotter	Övermyra	"

Margaret Olsdotter	Nor	1825
anna Jansdotter	Lem	1827
Karen Jonsdotter	Österberg	"
Anna Pehrsdotter	Finnäs	1828
Britta Ersdotter	Högbo	1829

1834 - 1849

Karin Hansdotter	Övermyra	1839
Märta Ersdotter	Överbyn	1834
Karin Hansdotter	Övermyra	1839
Johanna Jonsdotter		1848
Lena Larsdotter	Nor	1849

I Greta Hedlunds bok kan man läsa. Citat: Under 1850-talet slår klänningsmodet helt igenom och inga tvinnskört eller randiga pärlkjolar nämns mer i bouppteckningarna. slut cit.

Allmogedräkter har levt kvar olika länge i olika delar av landet. I Gästrikland kom nymodigheter tidigt i och med bergsmanshanteringen och industrin. Ganska lite av originalplagg finns bevarat i länets socknar. Ett undantag är ändå Torsåker, Hedesunda och Ovansjö-Järbo. En orsak därtill finner vi i en liten skrift på Textilmuseet i Högbo där vi kan läsa om hemslöjdens pionjärtid i Gästrikland omkr. 1910 och om pionjärerna med Hedvig Ulfsparre i spetsen och däribland Lisa Hedberg Tallbo Järbo samt Greta Hedlund m. fl. citat ur skriften: Det låg ju i tiden att uppmärksamma den folkliga kulturen och försöka rädda den till eftervärlden. sl. cit.

Vi dräktintresserade idag ser med stor tacksamhet till dessa våra entusiastiska föregångare. År 1910 påbörjades en dräktinventering i ovan nämnda socknar. Att man valde dessa socknar berodde på nödvändigheten att begränsa materialet och kravet att området skulle ligga en bit från staden Gävle. Det var landsbygdens textilinnehav man ville undersöka. Gästriklands Hemslöjdsför. bildades 1912 där Lisa Hedberg och Greta Hedlund m. fl. var livligt aktiva.

Lisa Hedberg hade samlat på sig en privat dräktsamling som sedan skänktes till Järbo hembygdsgård. Originalplaggen till de Järbodräkter vi nu kopierat är just dessa dräktdelar. Dock kunde vi inte uppbringa något tidstypiskt kattunförkläde. När så Textilmuseet i Högbo öppnade år 1984 och förevisade Hedvig Ulfsparres samlingar finnes där ett mycket färggrant kattunförkläde från Järbo skänkt av Lisa Hedberg. Förklädet stämmer väl överrens i tiden med den dräkt vi nämner "Gamla modets dräkt", Man skulle även kunna säga Lisa Hedbergs dräkt då hon varit den som egentligen sett till att den idag finns bevarad. Varje plagg har ju också angivet sin egenliga härkomst varför det är väl dokumenterade Järbodräkter.

Vi har från Nordiska museet till vilket Textilmuseet hör fått tillåtelse för upptryckning av kopior av förklädet.